

Το αποδυναμωμένο εγώ

Το «πνεύμα του καπιταλισμού» (der Geist des Kapitalismus), το οποίο περιέγραφε ο Μαξ Βέμπερ στην εποχή του, εμπεριείχε ως έκφραση του αναπτυσσόμενου νέου οικονομικού συστήματος την επιχείρηση, τον «τόπο» δηλαδή στον οποίο τέμνονταν η ορθολογικότητα και το ρίσκο. Η αστική κοινωνία και ο τύπος της δημοκρατίας που τη συνόδευσε εμπεριείχε το ρίσκο ως αναπόσπαστο στοιχείο της κουλτούρας της, υφαίνοντας το όραμα των «ευκαιριών» και της ατομικής ανόδου, το οποίο με τη σειρά του προσέδιδε ιδιαίτερη δύναμη στα άτομα.

Στις σημερινές καπιταλιστικές «κοινωνίες του ρίσκου» η έννοια αυτή δεν αφορά τη δύναμη, αλλά την αδυναμία των ανθρώπων, οι οποίοι βιώνουν την εξουθένωση των ανθρώπινων ικανοτήτων τους και ιδιαίτερα της ικανότητάς τους για πολιτική δράση. Γενικότερα, οι συνθήκες της εξατομικευμένης επικοινωνίας, της οικονομικής εξαθλίωσης και της «ευελιξίας» που επιτάσσει ο «ατομικός αγώνας για την ύπαρξη» δημιουργούν αυτό που ο Ζιλ Ντελέζ ονομάζει το «αποδυναμωμένο υποκείμενο, μια μορφή που έχει χωριστεί απ' ό,τι μπορεί να κάνει» (une force separée de ce qu'elle peut). Όπως λένε οι Μάικλ Χαρντ και Τόνι Νέγκρι, «πρέπει να ανακαλύψουμε μια δύναμη που θα ξανασυνδέει τη δράση με τη

Του **Τάσου Τσακίρογλου**

συνεύρεση», πρέπει να ανακαλύψουμε «τη δημιουργία του εαυτού μας μέσα από τη συνεύρεση». Και μαζί μ' αυτά να δημιουργήσουμε εκ νέου ένα πνεύμα περιπέτειας, μια επιθυμία για αμφισβήτηση, για ρήξη, για ανατροπή. Να αποκτήσουμε εκ νέου την κουλτούρα του ρίσκου, σε αντίθεση με τον συντηρητισμό που γεννούν η αβεβαιότητα, η «ευελιξία», η εξάρτηση και η υποταγή, κυρίως σε καιρούς κρίσης.

Ίσως αυτό εννοεί η Σαντάλ Μουφ όταν μιλά για την ανάγκη να αναγνωρίσουμε τον ιδιαίτερο ρόλο των πολιτικών παθών. Όχι με την έννοια των ατομικών συναισθημάτων, αλλά εκείνων των δυνάμεων που μπορούν να συνεγείρουν και να κινητοποιήσουν μαζικά τους πολίτες, δημιουργώντας «ρωγμές» στην καθεστηκυία καθημερινότητα. Η αγανάκτηση, η οργή και το αίσθημα καθολικής αδικίας δεν αποτελούν αποχρώσεις ενός δήθεν υπεριστορικού και υπερταξικού λαϊκισμού επικίνδυνου για τη δήθεν δημοκρατική τάξη τού σήμερα, αλλά την πρώτη ύλη που μπορεί να γίνει το καύσιμο ενός πολιτικού σχεδίου για το αύριο.

Η με κάθε τρόπο επιδίωξη της ασφάλειας αναπαράγει τον πιο χυδαίο και κυνικό κομφορμισμό, τη δειλία και τον φόβο και γεννά, τελικά, τον «ανθρωπάκο» του Βίλχελμ Ράιχ: έναν ανθρώπινο τύπο που ενσωματώνει σε ατομικό επίπεδο τα στοιχεία κυριαρχίας ενός γραφειοκρατικού, ανεξέλεγκτου και εξουσιαστικού κοινωνικού συστήματος.

Ίσως στις μέρες μας η κινηματική κραυγή «Φτάνει πια» να πρέπει να ακουστεί περισσότερο δυνατά από ποτέ. Από ποιους; Απ' αυτούς που ενστερνίζονται την κουλτούρα της σιωπής και της συνενοχής. Είναι από πολιτισμούς που βρίσκονται πιο κοντά στις πηγές της ζωής, όπως αυτός της ινδιάνικης κουλτούρας των Ζαπατίστας, που μας εξοπλίζουν με έννοιες όπως η «τρυφερή οργή» απέναντι σ' ένα καταστροφικό παρόν και ένα ακόμη πιο δυσοίωνο μέλλον.